

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของชาวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตเทศบาลเมือง นครปฐมหลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์จะศึกษาสาเหตุของการย้ายถิ่น ศึกษากระบวนการย้ายถิ่นและศึกษาสภาพการดำรงชีวิต รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมา การศึกษารั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจประชากรผู้ย้ายถิ่นที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการสัมภาษณ์เชิงอัตชีวประวัติ เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของผู้ย้ายถิ่นจำนวน 10 รายที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม รวมถึงการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา การศึกษาประวัติชีวิตกระทำระหว่างเดือนพฤษภาคม 2543 – กรกฎาคม 2543

ผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

สาเหตุที่ทำให้ชาวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเทศบาลเมืองนครปฐม ได้แก่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดึงดูดและผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่นประกอบด้วยความค้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ, รายได้น้อยเมื่อเทียบกับความจำเป็นที่ต้องเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว, การไม่มีแหล่งจ้างงานในพื้นที่อย่างเพียงพอและทั่วถึง, ลักษณะการประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ, การว่างงาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งทำให้ชาวชนบทต้องย้ายถิ่นออกไปหางานทำนอกภูมิภาคของตนเอง เพื่อการมีรายได้ที่มากขึ้น

ปัจจัยทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาชีวิต เช่น พ่อแม่แยกทางกัน, การหย่าร้าง, การติดหนี้ที่เกิดจากการพนัน, ปัญหาในเรื่องระดับการศึกษา เช่นการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ในขณะที่บางคนไม่ได้รับการศึกษา ทำให้มีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ, การมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมาก แต่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อเลี้ยงดูสมาชิกทั้งหมด นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยส่วนบุคคลของผู้ย้ายถิ่นเองก็มีส่วนผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่น เช่น การมีค่านิยมในการไปทำงานในเมืองใหญ่ๆ และความอยากได้ เมื่อกลับมาบ้านเดิมของตัวเองในงานเทศกาลต่างๆ รวมทั้งการถูกชักชวนจากเครือข่ายทางสังคม เช่น ญาติพี่น้อง, เพื่อนหรือคนที่รู้จักซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งบอกเล่าถึงประสบการณ์ใหม่ๆ และความน่าสนใจของสถานที่ที่จะไป

กระบวนการย้ายถิ่น ผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาเคยมีประสบการณ์ในการย้ายถิ่นก่อนหน้านี้ที่จะย้ายเข้ามาสู่เขตเทศบาลเมืองนครปฐม โดยย้ายไปจังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดของตัวเองในระยะแรก แล้วจึงย้ายเข้ามาตามเมืองใหญ่ๆ ซึ่งในทุกขั้นตอนของกระบวนการย้ายถิ่นจะมีเครือข่าย

ทางสังคมคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น ในกรณีที่ถูกคดีฟ้อง หรือบุคคลในครอบครัวมีส่วนผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่น ก็จะมีการเตรียมสถานที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นปลายทางให้ ในขณะที่ถ้าย้ายตามคำแนะนำ หรือย้ายจากการได้รับคำบอกเล่าประสบการณ์ใหม่ๆ ก็จะเดินทางเข้ามาเอง และดำรงชีวิตแบบคนเร่ร่อนในระยะหลัง จากนั้นจึงเข้าไปรวมอยู่กับกลุ่มผู้ย้ายถิ่นกลุ่มอื่นต่อไป

ผลกระทบของการย้ายถิ่น ผลการศึกษาพบว่า หลายปีที่ผ่านมาได้เกิดช่องว่างในการกระจายรายได้ซึ่งขยายตัวมากขึ้น ดังนั้นความยากจนมีผลทำให้คนที่ไม่มียานพาหนะย้ายถิ่นเข้าไปหางานทำในเมือง โดยเฉพาะคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดกระแสการย้ายถิ่นตามมา เนื่องจากความต้องการทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ย้ายถิ่นเหล่านี้ไม่สามารถเลื่อนสถานะของตนเองได้เนื่องจากเป็นคนงานย้ายถิ่นที่ไม่มีทักษะและมีระดับความรู้ทางการศึกษาที่ไม่สูงมากนักจึงทำให้มีลักษณะงานบางประเภทที่สามารถทำได้ ซึ่งงานต่างๆ นั้นเป็นงานที่ไม่ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญ ภาพที่ปรากฏออกมาจึงเป็นภาพที่ผู้ย้ายถิ่นดำรงชีวิตด้วยการเก็บของเก่าขาย, ขายไอศกรีม, เป็นลูกจ้างใช้แรงงานในตลาดสด, รับจ้างทั่วไป ฯลฯ โดยได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน หรือหารายได้ได้แบบวันต่อวัน มีผู้ย้ายถิ่นบางคนเท่านั้นที่สามารถเริ่มชีวิตตั้งหลักปักฐานมีงานทำที่แน่นอน และหารายได้ได้อย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่ส่วนใหญ่จะไม่สามารถสร้างโอกาสชีวิตที่ดีได้ ต้องอยู่รวมกันเป็นชุมชนของผู้ย้ายถิ่นขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่ของเอกชนที่ถูกทิ้งร้างไว้ การใช้สาธารณูปโภคน้ำ ไฟฟ้า ผู้ย้ายถิ่นจะต้องหาเอง เช่น น้ำจากคลองชลประทาน, วัด ใช้เทียนไขหรือตะเกียงแทนไฟฟ้า เด็กที่มีอายุเพียง 10 กว่าขวบ ซึ่งมีเป็นจำนวนมากนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นลูกหลานของคนย้ายถิ่นเหล่านี้ ซึ่งมีรายได้หลักมาจากการออกเร่ร่อนขอทานในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ ถึงแม้ว่า การย้ายถิ่นมาด้วยความคาดหวังที่ต้องการหารายได้เพิ่มขึ้นจะไม่สามารถทำได้อย่างที่ตั้งใจไว้ แต่ความพอใจที่ได้ทำงานน้อยและเบาแรง รวมถึงการหารายได้แบบไม่ลำบาก ทำให้ผู้ย้ายถิ่นขยายจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในส่วนของผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนคือ การขยายจำนวนของคนเร่ร่อนที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การขยายตัวของผู้ย้ายถิ่นเข้าไปในที่สาธารณะ รวมถึงแบบแผนการดำรงชีวิตและการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลนครปฐม ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพทางสังคมที่ด้อยกว่าคนโดยทั่วไป การเกิดลักษณะของอาชีพใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งเป็นทางเลือกหรือทางออกสำหรับผู้ย้ายถิ่นที่จะชักชวนให้ผู้ย้ายถิ่นหน้าใหม่เข้ามาอยู่นครปฐม

6.2 การอภิปราย

การอภิปรายในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายโดยใช้กรอบความคิดเป็นตัวกำหนดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการย้ายถิ่นของชาวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งการอภิปรายถึงปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้เช่นกัน

6.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นพบว่า การย้ายถิ่นเกิดจากการเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาไปสู่การให้ความสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ประชากรที่เดิมประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะแถบภาคอีสานที่มีรายได้ต่ำและมีฐานะยากจน จึงเข้าไปหางานทำในเมืองอื่นๆ ที่มีการพัฒนาความเจริญก้าวหน้ามากกว่า เช่น เมืองอุตสาหกรรม หรือเมืองที่มีการค้าขาย โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณภาคกลาง (รังสรรค์, 2518 และ Tirasawat, 1973) ดังนั้น ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นจึงมีหลายประการ ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ดังนี้

ปัจจัยผลักดัน

ความแห้งแล้งตามธรรมชาติ พบว่าในกรณีศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม เช่น มานิต, เดือน, มร, วิชัย, ดาว, บุญลาภ, ละเอียด จะพบกับปัญหาที่สำคัญคือการขาดแคลนน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก และที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ดังเห็นได้จากการย้ายถิ่นชั่วคราวชั่วคราวของกรณีศึกษาบางราย เช่น วิชัย ที่ย้ายถิ่นออกไปหางานทำในอำเภอใกล้เคียง ในขณะที่ว่างจากฤดูกาลทำนา หรือในช่วงเวลาที่ฝนแล้ง นอกจากนี้ การที่ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์จนถึงการไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของกรณีศึกษาเช่นเดียวกันซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทยโดยเพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ (2513) ที่กล่าวถึงประเด็นทางเศรษฐกิจและการขาดแคลนที่ดินทำกิน

การว่างงานและความแตกต่างด้านโครงสร้าง โอกาสระหว่างพื้นที่ต่างๆ พบว่ากรณีศึกษาทั้งหมด 10 รายจะกลายเป็นคนว่างงานทันทีเมื่อหมดฤดูกาลทำนาในช่วงเวลาปกติ ถึงแม้ว่ากรณีศึกษาบางราย เช่น วิชัยจะใช้ประโยชน์จากที่นาเพื่อไปทำการเพาะปลูกถั่วลิสง หรือมันสำปะหลังก็ไม่สามารถทำให้มีงานทำอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เนื่องจากพืชแต่ละชนิดมีวงจรชีวิตที่ต่างกัน เป็นต้น ทำให้รายได้ในแต่ละปีไม่สม่ำเสมอ จึงหาทางออกเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวด้วยการเข้าไปรับจ้างทำงานในกรุงเทพฯ หรือตัวอำเภอใกล้เคียงและจะกลับมาอีกครั้งเมื่อถึงฤดูกาลทำนา อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างที่แตกต่างกันระหว่างภาคอีสานกับเขตภาคกลางอาจเป็นตัวกำหนดให้มีรูปแบบของอาชีพที่หลากหลายกว่า ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนว่าภาคอีสานจะมีอาชีพหลักที่เกี่ยวกับการเกษตร ในขณะที่อาชีพอื่นนั้นจะมีการให้ทำงานได้น้อยมาก ซึ่งแตกต่างจากภาคกลางที่มีทั้งด้านอุตสาหกรรม การค้าซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ De Jong and Fawcett ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เชื่อมโยงสาเหตุและปัจจัยระดับมหภาคกับกระบวนการตัดสินใจบนพื้นฐานของครอบครัวระดับจุลภาค

ความยากจนและการมีรายได้ต่ำ พบว่ากรณีศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งดาว จะพบกับปัญหาการหารายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว กรณีศึกษาเหล่านี้ดำรงเลี้ยงชีพตนเองด้วยรายได้ที่ได้จากการทำงานด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ถ้าหากว่าปีใดฝนแล้ง หรือฝนตกต่ำก็จะไม่สามารถทำงานได้ ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอและขายไม่ได้ราคา นอกจากนี้ การย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิมเข้าไปหางานทำในตัวเมืองทำให้คนชาวชนบทได้รับการปลูกฝังนิสัยบางอย่าง ซึ่งก่อนหน้านี้อาจไม่สามารถทำเช่นนั้นได้เพราะไม่มีเงิน เช่น การดื่มสุราและการสูบบุหรี่ รวมถึงการใช้จ่ายเงินไปในการเล่นพนัน นิสัยเหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นความจำเป็นที่ขาดไม่ได้ และเมื่อรวมกับปัจจัยดังกล่าวมาก่อนหน้านี้ก็ทำให้เกิดความต้องการเดินทางไปหางานทำนอกหมู่บ้านเมื่อว่างงาน จากฤดูกาลเกษตรซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ โฆสิต บันเปี่ยมรัชฎ์ และสมชาย กรุสวนสมบัติ (2526) ที่ศึกษาสาเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรจากหมู่บ้านในภาคอีสานตอนบนและตอนล่าง พบว่าส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นที่เกิดจากความแห้งแล้งตามธรรมชาติ และเมื่อว่างจากฤดูกาลทำนาทำไร่

การมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมาก เนื่องจากกรณีศึกษาแต่ละรายจะมีสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันไป เช่นเดือนปราณีและอำนาจมีพี่น้อง 5 คน วิชัยมีพี่น้อง 9 คน ปรีชามีพี่น้อง 4 คน และกรณีศึกษาบางรายอาจมีพี่น้องน้อยกว่านี้ แต่เมื่อพิจารณาจากขนาดของครอบครัวเพื่อเปรียบเทียบกับจำนวนที่ดินที่แต่ละครอบครัวมีอยู่พบว่า ไม่เพียงพอต่อการสร้างผลผลิตเพื่อหารายได้เลี้ยงดูสมาชิกเหล่านี้ ครอบครัวที่ขยายเติบโตขึ้นย่อมต้องการที่ดินมากขึ้น แต่การขยายที่ดินออกไปไม่สามารถทำได้เนื่องจากไม่มีที่ดินว่างเปล่าอยู่ใกล้เคียง จึงเป็นสาเหตุสำคัญของการอพยพย้ายถิ่นออกจากถิ่นเดิมเพื่อหารายได้อีกทางหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ De Jong and Fawcett ที่กล่าวถึงลักษณะทาง ประชากรของปัจเจกและครอบครัว ซึ่งถ้ามีจำนวนมากจะผลักดันให้สมาชิกบางส่วนออกไปทำงานเพื่อหารายได้เข้ามามากขึ้น

ปัจจัยดึงดูด

เมื่อนำแนวความคิดด้านคุณค่าและการคาดหวังของ De Jong and Fawcett เข้ามาพิจารณา จะพบว่าปัจจัยบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากรจากภาคอีสานดังนี้

ความมั่งมี เช่นการมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและการมีกรรมสิทธิ์ในการครอบครองทรัพย์สิน พบว่ากรณีศึกษาทั้งหมด 10 ราย เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐมแล้วสามารถหารายได้มากกว่าเมื่อครั้งที่อยู่ภูมิลำเนาเดิมของตน กรณีศึกษาบางราย เช่น เดือนจะดำรงชีพอยู่ด้วยการหารายได้จากอาชีพเก็บของเก่าขาย แต่สภาพชีวิตโดยรวมจะดีขึ้นกว่าเมื่ออยู่โสธร ซึ่งที่ดินที่ใช้ในการทำนา ทำไร่ถูกขายทิ้งเพื่อนำมาใช้ในการพนันของบิดา ขณะที่ผู้ย้ายถิ่นเช่นอำนาจ บุญลาภและปรีชา สามารถตั้งหลักให้กับชีวิตของตนเองได้เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาแล้ว โดยสังเกตได้จากการ

มีบ้านอยู่อาศัย มีเงินเก็บเป็นของตนเองและสามารถส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวของตนเองที่ภูมิลำเนาเดิมได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการซื้อของใช้เช่นตู้เย็น โทรทัศน์สี เป็นต้น

ความสะดวกสบาย เช่นการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการมีงานทำน้อยลง เขาแรง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกรณีศึกษา เนื่องจากงานที่ทำเป็นงานที่ง่ายและไม่ต้องใช้แรงกายในการทำงาน เหมือนอย่างที่ย้ายถิ่นบางรายจะทำงานทางด้านเกษตรกรรมเมื่อยังอยู่ที่ภูมิลำเนาเดิมของตน ในขณะที่เวลาที่เหลืออยู่จากการทำงานในแต่ละวัน ผู้ย้ายถิ่นสามารถนำไปใช้ในการหาประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติมให้กับตัวเอง เช่นดาว ซึ่งประกอบอาชีพในสวนอาหาร จะมีเวลาพอในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ปรีชา อำนาจจะมีเวลาเหลือพอในการหางานเสริมและอาชีพใหม่ๆ แม้ว่าผู้ย้ายถิ่นบางรายเช่น มานิต เดือน วิชัย ละเอียดที่อาศัยอยู่ในสถานที่รกร้างของเอกชนและดูภายนอกจะมีความลำบากในการดำรงชีพนั้น แต่เมื่อเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมแล้วพบว่า เครื่องใช้ที่จำเป็นในการใช้ชีวิตจะสามารถหาได้แบบไม่ลำบาก ซึ่งโดยภาพรวมแล้วความสะดวกสบายจะมีมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครั้งที่อยู่ ภูมิลำเนาเดิมของตน

แรงจูงใจ เช่น โอกาสที่จะได้รับประสบการณ์หรือการเรียนรู้ใหม่ๆ จะพบว่า กรณีศึกษา เช่นวิชัย ปราณี ละเอียด ปรีชาที่ย้ายถิ่นมา เนื่องจากมีคนรู้จักในหมู่บ้าน ได้บอกเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์การไปทำงานยังต่างจังหวัดทำให้ตนเองเกิดความอยากรู้อยากเห็นในการไปทำงานบ้าง จึงเป็นเหตุผลในการตัดสินใจก่อนที่จะเดินทางมานครปฐม นอกจากนี้กรณีศึกษาที่มาทำงานในเขตเทศบาลนครปฐมทุกคนจะได้รับประสบการณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่นการใช้ภาษาพูดที่เป็นภาษากลางในการทำงาน การได้ทำงานในรูปแบบที่แตกต่างไปจากงานทางด้านเกษตรกรรม การได้เข้าไปเรียนเสริมในวิชาชีพด้านต่างๆ เช่น ไฟฟ้า การทำอาหาร

ภาวะอิสระ เช่นการหลุดพ้นจากการควบคุมทางครอบครัวและสังคม พบว่ากรณีศึกษาทุกรายสามารถกำหนดกิจกรรมที่แตกต่างไปจากเมื่อครั้งที่อยู่ในภูมิลำเนาเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการเลือกประกอบอาชีพและระยะเวลา รวมถึงรูปแบบของการทำงาน ซึ่งผู้ย้ายถิ่น เช่นเดือน มานิต ละเอียด มรและวิชัยจะมีอิสระในการประกอบอาชีพที่สามารถเลือกเองได้นอกจากการทำงานที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมในจังหวัดของตนเอง ขณะที่อำนาจ ดาว ปราณี บุญลาภและปรีชา จะมีความสะดวกสบายในงานที่ทำและมีความพอใจกับความมีอิสระในการใช้ชีวิตของตนเอง แม้ว่ารูปแบบของงานที่ทำจะกำหนดระยะเวลาในการทำงานที่ชัดเจนแน่นอน

เครือข่ายทางสังคม พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Castles and Miller ที่กล่าวถึงกระบวนการย้ายถิ่นจะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มการเดินทางจนถึงการปรับตัวในขั้นตอนของการตั้งถิ่นฐาน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้ย้ายถิ่นต้องติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง นายหน้าอยู่ตลอดเวลา จากการศึกษาพบว่าเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นจะไม่เกี่ยวข้องกับนายหน้าดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

การมีเพื่อนหรือญาติมิตรชักชวน จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาเช่นปรีชา คาว อำนาจ ปราณิและวิชัย จะมีบุคคลในครอบครัวของตัวเองเป็นผู้เล่าประสบการณ์ที่ได้เคยเดินทางไปทำงานยังต่างจังหวัดเป็นตัวละครต้นในการชักนำให้เกิดการย้ายถิ่นตามมา แม้ว่าช่วงแรกกรณีศึกษาทั้งสามรายอาจไม่ได้ย้ายถิ่นเข้ามายังเขตเทศบาลเมืองนครปฐมในทันที โดยปรีชาได้ย้ายไปอยู่กับพี่ที่กรุงเทพฯ และทำงานก่อสร้างชั่วคราว ปราณิย้ายไปอยู่กับพี่ที่กำแพงเพชร ซึ่งทำไร่กล้วยไข่ ต่อมาจึงย้ายไปอยู่นครสวรรค์ โดยทำงานในฟาร์มเลี้ยงหมูก่อนที่จะย้ายเข้ามานครปฐม วิชัยจะย้ายไปอยู่กับพี่ของตัวเองที่กาญจนบุรี โดยหาประสบการณ์เกี่ยวกับการซ่อมรถในอุ้งรถยนต์ ขณะที่คาวจะย้ายมาอยู่กับลุงที่นครปฐมและอำนาจย้ายมาอยู่กับป้าของตัวเองที่กรุงเทพฯ ก่อนจะย้ายเข้ามาในเขตเทศบาลนครปฐม ส่วนมานิต เดือน มร ตะเอียดและบุญตากจะย้ายถิ่นเข้ามาจากการแนะนำของเพื่อนซึ่งเคยเข้ามาทำงานก่อนหน้า และทุกรายก็ไม่ได้ย้ายถิ่นเข้ามาโดยตรง แต่จะย้ายไปทำงานที่อื่นก่อน เช่น กรุงเทพฯ ชาติอุระระเบียบ กำแพงเพชร เป็นต้น

การติดต่อเป็นเวลานานทำให้เกิดความไว้วางใจ พบว่าในกรณีศึกษาที่ไม่ได้มีญาติของตัวเองเป็นผู้แนะนำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นจะตัดสินใจย้ายถิ่นจากการที่คนในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งมีความรู้จักสนิทสนมกันมาเป็นเวลานานบอกเล่าประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมาจากการเดินทางไปทำงานยังต่างจังหวัด และนอกเหนือจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ แล้ว ยังสามารถสร้างรายได้ มีเงินเก็บเหลือพอในการนำมาซื้อของใช้ต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า เป็นต้น

6.2.2 ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการศึกษา

การขาดแคลนที่ดินทำกิน จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาทุกรายจะมีที่ดินทำกินเพียงพอต่อการประกอบอาชีพทางด้านเกษตร แต่เนื่องจากความบกพร่องของสภาพดิน ทำให้การเพาะปลูกบางอย่างไม่ได้ผล การเก็บเกี่ยวผลผลิตและนำออกขายจึงไม่ได้ราคาเท่าที่ควร ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้จึงจำเป็นต้องหาทางออกดังเช่นการย้ายตัวเองเข้าไปรับจ้างทำงานในสถานที่ต่างๆ เพื่อนำเงินมาใช้หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินมาลงทุนค้าขายมาแมลง ค่าน้ำ ค่าเก็บเกี่ยว นอกจากนี้กรณีศึกษาบางราย เช่น เดือนจะ ไม่มีความขาดแคลนที่ดินทำกิน แต่สาเหตุที่ไม่มีที่ดินทำกินเนื่องจากการขายที่ดินและนำไปใช้หนี้การพนัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากสภาพความจริงแล้ว กล่าวได้ว่าที่ดินทำกินมีอยู่อย่างเพียงพอ แต่มีปัญหาเรื่องสภาพความอุดมสมบูรณ์ของสภาพดินและปัญหาที่เกิดจากภาวะธรรมชาติ เช่น ฝนขาด โรคระบาดพืช และทำให้เพิ่มปริมาณของยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี ทำให้กลายเป็นวงจรที่นำมาซึ่งปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม เป็นต้น

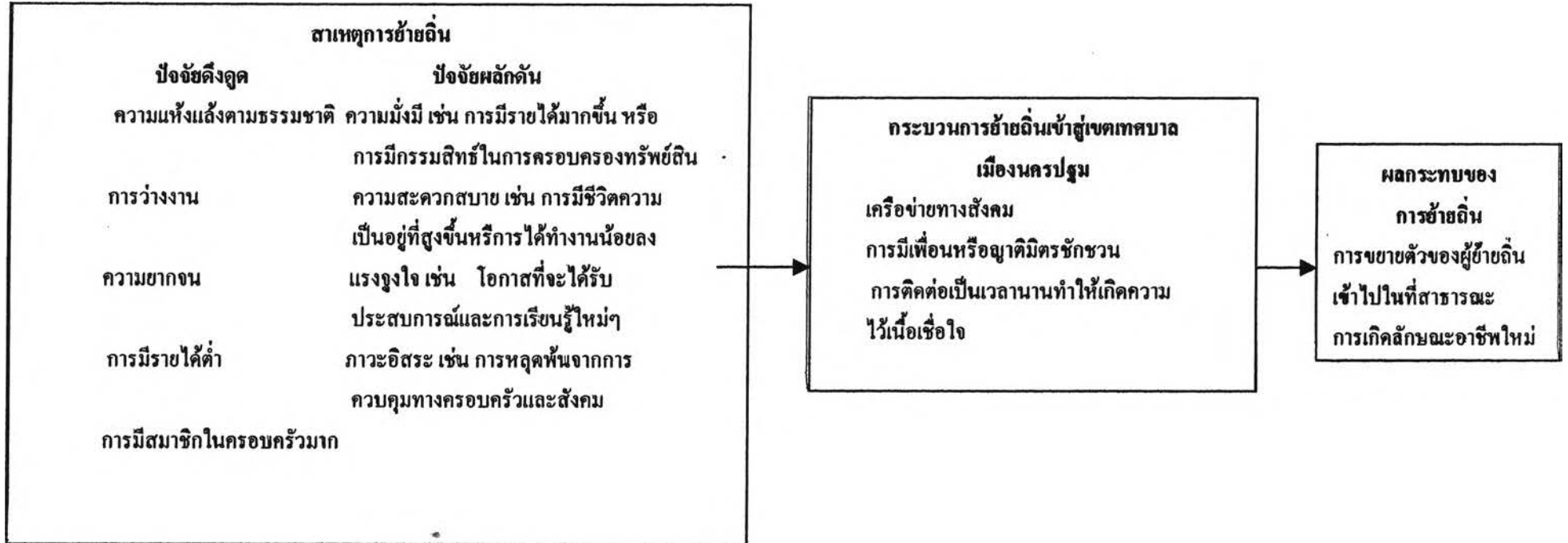
ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 รายจะมีความจำเป็นที่ย้ายถิ่นนั้นมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการมีงานทำเป็นหลัก อาจมีผู้ย้ายถิ่นเช่น ปรีชาเพียงคนเดียวที่ย้ายถิ่นเนื่องจากรักสนุกที่จะได้ไปใช้ชีวิตในสถานที่อื่น แต่ผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดก็มีแรงผลักดันมาจากความต้องการยกระดับฐานะของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้นกว่าเดิมดังเห็นได้จากการ

ส่งเงินกลับไปครอบครัวของตนเองในถิ่นค้ำทาง เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยตรงกับแนวคิดของ De Jong and Fawcett

ความเจริญด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการศึกษา พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการย้ายถิ่นของกรณีศึกษา 10 ราย เนื่องจากเขตเทศบาลนครปฐมยังไม่มีแหล่งจ้างงานในลักษณะของนิคมอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด หรือนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ นอกจากนี้ข้อจำกัดของตัวผู้ย้ายถิ่นเองก็เป็นตัวกำหนดให้มีลักษณะของงานหรืออาชีพที่ทำได้มากนัก ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้และวุฒิการศึกษา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ย้ายถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาจะทำงานในส่วนของงานที่ใช้แรงกายและใช้ทักษะความชำนาญไม่มากนัก มีเพียงمرتที่เรียนมาทางด้านช่างไฟฟ้าเท่านั้นที่แตกต่างไปจากกรณีศึกษารายอื่นๆ ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับการศึกษาของ Penpom Tirasawat (1973) เนื่องจากการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาเฉพาะการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตกรุงเทพฯ ธนบุรี ซึ่งเป็นเขตที่มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การศึกษา และพาณิชยกรรมไปพร้อมกัน

สถานภาพ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนเมื่อผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้เดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านของตนเองในช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือสงกรานต์ เนื่องจากการย้ายถิ่นมาแล้วดำรงชีวิตแบบคนเร่ร่อน ทำให้คนกลุ่มนี้มีสภาพค่อนข้างดีกว่าเมื่อครั้งอยู่ภูมิลำเนาเดิมของตน แต่ด้วยความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจจึงทำให้ต้องย้ายถิ่นไปเรื่อยๆ ขณะที่กรณีศึกษาบางรายจะมีสถานภาพที่ดีกว่าคนในเขตเทศบาลด้วยกันเนื่องจากการประกอบอาชีพที่ใช้แรงกาย เช่นพนักงานรับจ้าง พนักงานสวนอาหาร หรือคนถือสามล้อ ดังนั้นสถานภาพที่เดิมที่ผู้ย้ายถิ่นคาดหวังว่าจะสูงกว่าเมื่อครั้งอยู่ภูมิลำเนาเดิมของตนจึงไม่เกิดขึ้น แต่จำนวนรายได้และสภาพชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมจะดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นในด้านสถานภาพจึงไม่เป็นไปตามที่ De Jong and Fawcett กล่าวไว้เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นมีข้อจำกัดด้านระดับชั้นของการศึกษาและการงาน จึงไม่สามารถเลื่อนสถานภาพของตัวเองหลังจากย้ายถิ่นให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้

จากการศึกษาสามารถสร้างกรอบแนวคิดที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของชาวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตเทศบาลเมืองนครปฐมหลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจได้ดังนี้

6.3 ข้อเสนอแนะ

- 1.ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อครอบครัวในท้องถิ่นต้นทาง ซึ่งสมาชิกในครอบครัว เช่น คนเฒ่าคนแก่ เด็กเล็กที่ถูกทิ้งไว้ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้
- 2.ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการพัฒนางานอาชีพที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น นอกเหนือจากการว่างงานที่เกิดจากฤดูกาลทำนาในแต่ละปี ซึ่งเป็นการช่วยลดปริมาณการย้ายถิ่นของประชากรจำนวนมากได้ทางหนึ่ง